

مادری در نگاه دینی و عینیت اجتماعی

با گفتارها و گفت و گوهایی از اساتید و دانشوران:

آیت الله جوادی آملی

جواد حبیبی تبار

محمد صادق مهدوی

مسعود آذری‌ایجانی

ضیا هاشمی

حسین بستان

مسعود جان‌بزرگی

حسین خنیفر

سهیلا صادقی فساوی

فهیمه فرهمندپور

محمد رضا جوادی یگانه

محمد رضا زیبایی نژاد

محمد تقی کرمی

فریبا علاسوند

مرکز تحقیقات زن و خانواده

معاونت پژوهش

تابستان ۱۳۹۵

سرشناسه: مادری و زن تراز انقلاب اسلامی (نخستین: ۱۳۹۲: تهران)

عنوان و نام پدیدآور: مادری در نگاه دینی و عینت اجتماعی / با گفتارها و گفت و گوهایی از استاد و دانشوران عبدالله جوادی آملی ... [ودیگران]؛ دبیر علمی همایش سمیه حاج اسماعیلی؛ ویراستار محمدصادق دهقان؛ [به سفارش] مرکز تحقیقات زن و خانواده معاونت پژوهشی.
مشخصات نشر: قم: حوزه علمیه قم، مرکز مدیریت حوزه های علمیه خواهران، دفتر مطالعات و تحقیقات زنان، ۱۳۹۳.

مشخصات ظاهری: ۲۹۶ ص.

شابک: ۸-۵-۹۷۸-۶۰۰-۹۳۹۶۶

وضعیت فهرست نویسی: فیبا

یادداشت: با گفتارها و گفت و گوهایی از استاد و دانشوران عبدالله جوادی آملی، جواد حبیبی تبار، محمدصادق مهدوی، مسعود آذر بایجانی، ضیا هاشمی، حسین بستان، مسعود جانبزرگی، حسین خنیفر ...

موضوع: مادری -- جنبه های مذهبی -- اسلام -- کنگره ها

موضوع: مادری -- کنگره ها

شناسه افزوده: جوادی آملی، عبدالله، ۱۳۱۲ -

شناسه افزوده: حاج اسماعیلی، سمیه

شناسه افزوده: دهقان، محمدصادق، ویراستار

شناسه افزوده: مرکز تحقیقات زن و خانواده. معاونت پژوهشی

شناسه افزوده: حوزه علمیه قم. مرکز مدیریت حوزه های علمیه خواهران. دفتر مطالعات و تحقیقات زنان

رده بندی کنگره: BP ۲۳۰/۱۷/۸۵ ۱۳۹۲

رده بندی دیوی: ۲۹۷/۴۸۲۱

رده بندی کنگره: ۳۵۲۴۲۸۴

شماره کتابشناسی ملی:

مادری در نگاه دینی و عینت اجتماعی

مرکز تحقیقات زن و خانواده

❖ ناشر: دفتر مطالعات و تحقیقات زنان

❖ دبیر علمی همایش: سمیه حاجی اسماعیلی

❖ ویراستار: محمدصادق دهقان

❖ صفحه آرا: حسین مظفری

❖ نوبت چاپ: دوم تابستان ۹۵

❖ شمارگان: ۱۰۰۰ نسخه

❖ قطع و تعداد صفحه: رقعی، ۲۹۶ صفحه

❖ چاپخانه: اسراء

❖ قیمت: ۱۱۰۰۰ ریال

فهرست مطالب

۷.....	مقدمه
۹.....	پیش گفتار
۱۷.....	مادری، طلیعه حیات طیبه (آیت الله جوادی آملی)
۲۷.....	مادری در نظام معنایی اسلام: چالش‌ها و مسئولیت‌ها (حجت‌الاسلام والمسلمین محمد رضا زیبایی نژاد)
۵۹.....	مادری در ادبیات فقهی و حقوقی (حجت‌الاسلام والمسلمین جواد حبیبی‌تبار)
۸۹.....	بازنمایی مادری در ادبیات و هنر معاصر ایران (دکتر محمد تقی کرمی)
۱۰۷.....	قدرت مادری و چالش‌های فرارو (فریبا علاسوند)
۱۳۳.....	مادری سنتی و مدرن: تقابل یا تعامل (دکتر فهیمه فرهمندپور)
۱۵۹.....	تحولات ساختاری و ولی‌گری (دکتر سهیلا صادقی فسایی)
۱۸۱.....	مادری و فرصت‌های فرارو (دکتر ضیا هاشمی)
۱۹۹.....	تحولات مادری و عوامل آن (حجت‌الاسلام والمسلمین دکتر حسین بستان)
۲۱۷.....	اشتغال و مسئله مادری (دکتر محمدصادق مهدوی)
۲۳۱.....	بازنمایی مادری در رسانه (دکتر محمدرضا جوادی یگانه)
۲۴۳.....	مادری از منظر روان‌شناسی (دکتر مسعود جان‌بزرگی)
۲۶۵.....	مادری و تربیت دینی (حجت‌الاسلام والمسلمین دکتر مسعود آذربایجانی)
۲۸۵.....	مادری و نظام آموزش: چالش‌ها و فرصت‌ها (دکتر حسین خنیفر)

زن نقش‌های متعدد دارد، مانند نقش همسری، نقش مادری و...، بعضی‌ها می‌گویند اولویت با بخش همسری است و بعضی‌ها اولویت را نقش مادری می‌دانند. دیدگاه شما چیست؟

بک وقت بحث فقهی به معنای مصطلح می‌کنیم و یک وقت به همه گزاره‌های دینی نظر داریم. از نظر فقهی، حداقلی از وظایف زوجیت برای زن وجود دارد و حداقلی هم برای وظایف مادری. در آن حداقل، شاید کفه وظایف زن نسبت به شوهر، سنگین‌تر باشد. زمانی شما کلی نگاه می‌کنید. در خانواده، شئون مختلفی وجود دارد. این زن است که باید رفتاری چندوجهی از خودش نشان دهد. هیچ وقت نمی‌توان گفت اهمیت همسری از اهمیت مادری بیشتر است یا برعکس. هر دو مهم هستند. از طرفی، فراتر از اینها، یک زندگی خوب و دلچسب به وجود همسر نیاز دارد و اینکه بانوی خانه کارها را انجام دهد. در مورد مادری هم همین طور است. مادری و همسری دو شان مختلف هستند و به دو سخن محبت و رابطه مختلف نیاز دارند. حفظ مرز هر دو با هم و انجام دادن هر کدام به صورت درست و کافی، مهم است. دو همسر باید وظایف حداقلی شان را نسبت به هم انجام دهند. ضمن اینکه باید در این رابطه همسری، احساس نشاط و طراوت وجود داشته باشد و هیچ وقت هم دچار روزمرگی نشود. الزاماً حالت عاطفی که در رابطه همسری در زمان اول ازدواج بود، بیست سال بعد هم باقی نمی‌ماند، اما این زندگی به طراوت، محبت و عاطفه نیاز دارد. شوهر نباید فکر کند دیگر از همسرش لذت همسری نمی‌برد، دیگر هم صحبت او نیست و فقط مادر بچه‌ها شده است. اولین اتفاقی که ممکن است برای مرد بیافتد، این است که احساس رضایت نمی‌کند و ممکن است توجهش به زنان دیگر جلب شود. برعکس هم ممکن است خانم‌ها به سبب آنکه احساسات خود را به راحتی در میان نمی‌گذارند، ممکن است در رابطه با همسرشان دچار سرخوردگی شوند.

درباره ارتباط مادر با بچه‌ها و بحث مادری باید بگوییم یک بانوی برنامه‌ریز سائل همسری را فدای امور دیگر نمی‌کند و برای ارتباط با همسرش، به خصوص در یک خانواده متعادل سعی می‌کند با تلاش برای مسئولیت‌پذیر کردن

آنها به مهم‌ترین بعد مادری یعنی تربیت بپردازد و زمانی هم برای رشد معنوی خودش اختصاص می‌دهد. زمانی که بچه‌ها اتفاق خودشان را مرتب مسی کنند، کارهای خودشان را انجام می‌دهند و درس خودشان را می‌خوانند، باید این کارها را بدون زحمت برای مادر انجام دهنند. متأسفانه در خانواده‌های زیادی، همه اعضای خانواده متظرند مادر غذا بپزد، سفره بیندازد، ظرف‌ها را بشوید و اگر دانش آموزی در خانه باشد، باید پا به پای او درس هم بخواند! اگر بچه‌ها امتحان دارند، مادر هم امتحان دارد. اگر بچه‌ها کنکور دارند، مادر هم کنکور دارد. این وضعیت در خانواده‌های ایرانی، روند خوبی نیست. معلوم است این شخص نمی‌تواند همسر خوبی هم باشد؛ چون از صفر تا صد همه کارها با اوست. اولویت‌بندی فقط زمان‌بندی و رفتاربندی خوب در زمینه ایفای هر دو نقش است. گویا با حضور فرزند، توافقی نانوشته در خانواده‌های دارای دغدغه تربیت پیش می‌آید که دیگر، رابطه‌شان را مسکوت می‌گذارند و همه هم و غمshan، فرزند می‌شود.

قرآن فرمود: «إِنَّ الْإِنْسَانَ لَيَطْغِي أَنْ رَأَاهُ اسْتَغْنَى». ^۱ بزرگ شدن طاغوت، سalar و زورگو همیشه برای احساس استغنا و بی‌نیازی است. در نظام تربیتی که بچه، فزون‌خواه و خودخواه بار می‌آید، چون همه چیز برایش آماده است، متوجه نمی‌شود چگونه برایش آماده شده است. بنابراین، همیشه فکر می‌کند از اول همین گونه بوده است. بیست ساله هم شود، می‌گوید خودم به اینجا رسیدم. این همان تفکر قارونی است. انسان نباید اجازه دهد در نظام تربیتی خانواده‌اش احساس استغنا برای کسی پیش باشد. حالت خودپسندی، کفایت، غرور، بی‌نیازی و رفاه بر پایه استغناست. اگر قرار باشد همه ذوب شوند تا بچه اصلاً احساس ناراحتی نکند، با بچه‌سالاری مواجه خواهیم شد. به این ترتیب، بچه، خودخواه بار خواهد آمد. در نظام تربیتی درست، پدر و مادر با آنکه می‌توانند فرزندشان را از همه نظر تأمین کنند، ولی با مدیریت عاطفه، هر چیزی را که بخواهد، در اختیارش نمی‌گذارند. انسان وقتی در وضعیت رشد کند که قرآن آن را رفتار تربیتی بین خوف و رجا می‌نامد، متعادل رشد می‌کند.

وقتی تعامل با فرزند به سمت رجای محض برود، همان حالت استغنا و بسی نیازی پیش می‌آید.

اما پر هزینه بودن و گران شدن فرزندآوری ممکن است در بی‌توجهی به ایجاد حالت استغنا در فرزندان ریشه داشته باشد؟

بله، در منزل ما این‌گونه است که ما باید به زور به پسرمان پول بدهیم و به سختی برایش لباس می‌خریم. بچه‌ای نیست که نسبت به خریدن لباس بی‌اعتنای باشد و به ظاهرش اهمیت ندهد. او بچه‌ای است که اگر هم چیزی بخواهد بخرد، باید خیلی بگردد تا بپسندد، ولی واقعاً برای ما خرج درست نمی‌کند. این هم به آن دلیل است که از ابتدا در خانه ما رسم نبود که پول و امکانات عالی برای بچه فراهم کنیم و در اختیارش بگذاریم. گاهی آدم یک بلوز را دست کم چهار سال می‌پوشد. من خودم خسته می‌شوم اگر یک لباس را این همه مدت بپوشم. رفتار فرزندم از روی خست نیست، بلکه اتفاقاً برای دیگران، دست و دل‌باز است. با این حال، چنان با مناعت طبع بار آمده است که اصلاً پول گرفتن از من برایش چیز خوشایندی نیست.

امروزه خانواده‌های ایرانی در بافت مصرفی و فرزندسالاری جامعه چقدر می‌توانند در این زمینه موفق باشند؟

اگر در وضعیت کاملاً نامساعد، تعداد قابل توجهی وجود دارند که مساعد زندگی می‌کنند؛ یعنی این طور زندگی کردن امکان‌پذیر است. در حال حاضر، هر کس بخواهد، ماهواره و اینترنت در دسترسیش هست. هر کس هم مواد مخدر بخواهد، به سرعت به آن دسترسی پیدا می‌کند. رابطه آزاد هم همین طور است، اما طیف بسیار زیادی از جوان‌ها اینها را انتخاب نمی‌کنند. فرق این جوان با آن جوان چیست؟ فقط در پیشینه اخلاقی خانواده‌اش است؛ یعنی این خانواده تصمیم گرفته است از ابتدا برای دینی یا انسانی تربیت کردن فرزندش سرمایه‌گذاری کند. من در گزارشم از سفر آلمان نوشته‌ام که یک خانم آلمانی در همایش تداخل اشتغال و تربیت فرزند که به همت مرکز اسلامی هامبورگ پرگزار شد، گفت من در سال ۱۹۸۵ مسلمان شدم و آن موقع سه فرزند داشتم. نکریم پروردۀ دینی تربیت کردن بچه در این جامعه کار بسیار سختی است.